Mare

LEIDS UNIVERSITAIR WEEKBLAD 46STE JAARGANG — NO 16 — 26 JANUARI 2023

Havermelkelite *is hypokritisch, op zijn best*

12

6

Gevlucht en vergeten

Het asielbeleid moet dringend veranderen, waarschuwt de Kinderombudsvrouw. ‘We maken zoveel kapot.’

#Kunstgate is goed voor de zaken van schilder Rein Dool (89)

9

4

Slimme chatbot Is het fraude?

Feministische fatwa’s Vrouwelijke islamgeleerden in Indonesië gebruiken hun positie om te vechten tegen seksueel geweld, kindhuwelijken en sociale ongelijkheid.

8

Onrust bij studieadviseurs over splitsing functies

Het plan van de faculteit Geesteswetenschappen om de functies van studieadviseur en onderwijscoördinator te splitsen leidt tot onrust en onduidelijkheid onder de medewerkers. ‘Het faculteitsbestuur heeft toegezegd dat het niet zou worden afgedwongen.’

DOOR **SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK**

Vorig jaar besloot het faculteitsbestuur om de functies van studieadviseur en onderwijscoordinator te gaan splitsen, waar dat voorheen werd gecombineerd. Aanleiding was het hoge ziekteverzuim en veel uitval onder deze medewerkers. ‘We hebben het uitvoerig bestudeerd en we hopen, door de taken anders in te richten, dat de functies wat eenvoudiger en minder belastend worden’, zei bestuurslid Jeroen Touwen in de laatste faculteitsraadsvergadering.
Het faculteitsbestuur had destijds toegezegd dat medewerkers die deze taken per se willen blijven combineren, dat kunnen blijven doen. Maar nu wordt hen toch gevraagd een keus te maken tussen beide taken, bleek bij een presentatie over de toekomst van de afdeling Onderwijs- en Studentzaken.
Raadslid Nicole van Os was daar ontstemd over. ‘Er is ons beloofd dat mensen niet zullen worden gedwongen te kiezen en dat de combinatiefunctie mogelijk blijft. En wat is het voordeel van een splitsing voor kleinere studies? Ik zie het niet. Ik vrees voor veel tijd- en geldverspilling, omdat je juist meer overleggen hebt en met meer mensen moet communiceren. Ik pleit er sterk voor dat de splitsing van deze functies niet wordt afgedwongen bij de kleinere opleidingen.’
Hoofd Onderwijs- en Studentzaken Jelly Reinders, die de presentatie gaf, stelde dat het ook voor kleinere opleidingen zinnig is. ‘Wie de taken niet splitst, zit dan in twee clusters en valt onder twee teamleiders: ze draaien mee met de onderwijscoördinatoren maar ook met de studieadvisering.’
Het is de bedoeling dat de studieadviseur er primair is voor advisering en begeleiding van de studenten, terwijl de onderwijscoördinator zorgt voor de organisatie van de onderwijsprogramma’s en direct aanspreekpunt is voor de staf. Volgens Reinders omvatten beide functies ‘een andere expertise en een andere focus’. Zo heeft de onderwijscoördinator steeds meer te maken met digitalisering, terwijl de studieadviseur te maken heeft met steeds meer uiteenlopende begeleidingsbehoeften van studenten. ‘Voor het meer stroomlijnen van de processen is splitsing ook goed voor de kleinere opleidingen. Juist omdat de functies zo verschillend zijn, en we ook gaan professionaliseren’, aldus Reinders.
Van Os: ‘Volgens mij zijn hier veel mensen die heel professioneel zijn, maar daar wordt te weinig naar geluisterd.’ Bovendien is volgens Van Os voor de medewerkers die tussen beide functies moeten kiezen niet duidelijk op basis waarvan ze die keuze moeten maken. ‘Ze moeten een voorkeur aangeven op basis van niet bestaande gegevens: de functies zijn nog steeds niet duidelijk.’
Het resulteert erin dat de onderwijsadministraties al lange tijd niet weten waar ze aan toe zijn. ‘Ze krijgen managementtaal te horen, maar niet concreet wat de bedoeling is. Ze hebben een knoop in hun buik als ze daarover na moeten denken.’
Dat leidt tot veel onvrede, aldus Van Os. ‘Ik hoor steeds meer van ervaren mensen dat ze weggaan als ze iets anders vinden. Dat vind ik heel zorgelijk, want juist hen hebben we nodig. Dat geeft heel veel onrust en ik ben bang dat de kwaliteit achteruitgaat.’
Volgens Touwen is er nog niet veel aan de hand. ‘Op het moment dat iemand het allebei wil doen, gaan we kijken of dat kan. Dat hebben we inderdaad toegezegd. Maar op het moment dat die splitsing verder vorm krijgt, wordt het steeds onaantrekkelijker om een combinatiefunctie te hanteren, omdat je beide overleggen moet gaan bijwonen. De kans bestaat dus dat het juist zwaarder wordt dan het was.’
Raadslid Jan Sleutels drong er namens de raad op aan ‘om verschillende evaluatiemomenten in te lassen en dat de resultaten daarvan met de raad worden gedeeld.’
‘Waarvan akte’, reageerde het faculteitsbestuur.

Open brief aan UR: ‘Laat de camera’s uit’

Kritische medewerkers en studenten roepen de universiteitsraad in een open brief op om negatief advies te geven over het aanzetten van de camera’s. De raad buigt zich deze maand over de kwestie.

DOOR **MARK REID**

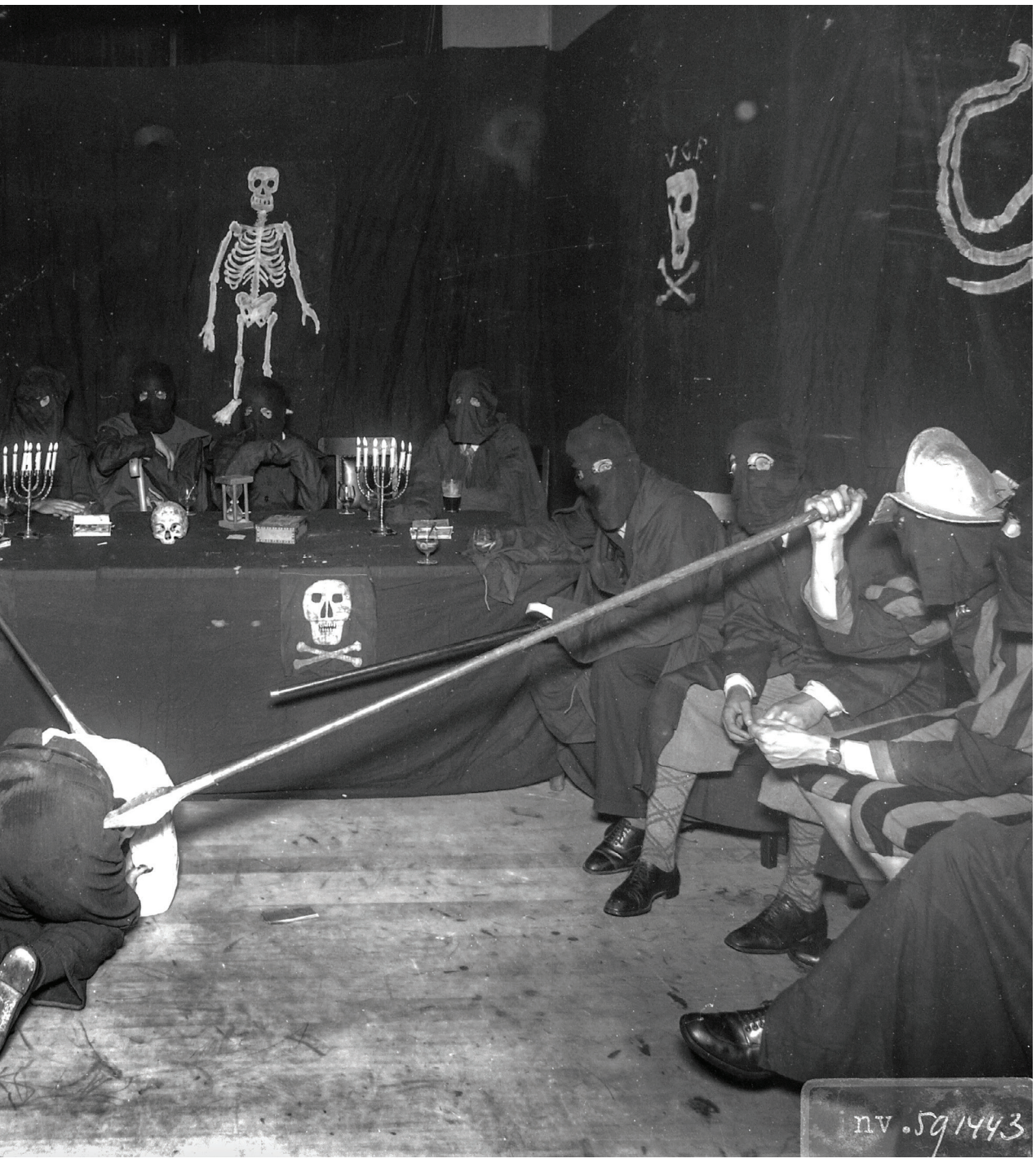
In de brief, die inmiddels al meer dan 350 keer is ondertekend, stippen de critici drie hoofdproblemen aan. Zo zou het monitoringssysteem niet proportioneel zijn en heeft de alom aanwezige surveillance een negatief effect op studenten en medewerkers. Ook ligt *function creep* op de loer: het langzaam uitbreiden van het gebruik van het systeem, buiten de grenzen van waar het in eerste instantie voor bedoeld was.
‘Wat deze camera’s kunnen doen, en de mogelijke privacyschendingen die daarmee gepaard gaan, wegen niet op tegen het beoogde doel van het meten van de bezettingsgraad’, zo schrijven de ciritici. Met deze brief hopen ze de universiteitsraad (UR) te overtuigen tegen reactivering van het systeem te stemmen. Afgelopen maandag besprak de UR de kwestie voor het eerst in een commissievergadering. Vicecollegevoorzitter Martijn Ridderbos was daarbij aanwezig en legde uit dat de camera’s ongeveer 275 duizend euro per jaar kosten aan onderhoud en licenties. Handmatig en steekproefsgewijs de bezettingsgraad tellen zou ongeveer 240 duizend euro per jaar kosten. ‘Maar met handmatig tellen kunnen we niet gedurende het jaar bijsturen op zaalgebruik’, aldus Ridderbos.
De raad was kritisch op het voorstel tot reactivering, en wilde onder andere weten of de universiteit in het afgelopen jaar andere, privacyvriendelijke systemen had overwogen, en waarom er geen brede raadpleging was geweest om de fundamentele bezwaren weg te nemen.
Ridderbos antwoordde daarop: ‘We werken vanuit een goede intentie. De vraag voor de universiteitsraad is nu of de beslissing om de tellers aan te zetten gedragen kan worden door de universitaire gemeenschap.’ De universiteit had volgens Ridderbos niet gekeken naar een alternatief camerasysteem.
De raad en de critici hebben afgesproken om de open brief op donderdag 26 januari te bespreken. Naar verwachting spreekt de raad op 30 januari een voorlopig advies uit.

Minerva-bestuu zestien weken

Het bestuurslid van Minerva dat in december een verenigingslid meermaals sloeg, is voor zestien weken geschorst van de sociëteit. Het bestuur heeft nog niet besloten of hij na de schorsing zijn bestuursfunctie weer mag oppakken. ‘Die beslissing is ingrijpend en daar willen we langer de tijd voor.’

DOOR **SEBASTIAAN LOOSBROEK**
FOTO **UBL COLLECTIE JONKER**

urslid geschorst

Het geweldsincident gebeurde in de nacht van 7 op 8 december op de Breestraat, vlak bij het verenigingspand. In een mail van het bestuur aan de leden staat wat er die avond is voorgevallen. Het slachtoffer had een voorwerp meegenomen uit de sociëteit dat niet van hem was. Nadat hij het voorwerp had teruggegeven aan een bestuurslid dat het lid erop gewezen had dat hij het voorwerp niet mocht stelen, wilde een ander bestuurslid (de dader) 'alsnog verhaal halen'. Het slachtoffer rende weg, waarna het bestuurslid hem liet struikelen en het lid 'in ieder geval twee keer heeft geslagen met de vlakke hand'. Het slachtoffer hield daar verwondingen aan over, maar 'op nadrukkelijk verzoek van het lid kunnen wij daar verder geen mededelingen over doen, behalve dat het lid inmiddels van de verwondingen is hersteld', staat in de mail. Vrijwel direct na het incident werd het bestuurslid op non-actief gesteld, waarna het interne tuchtcollege het voorval onderzocht. Het college heeft het bestuurslid nu een schorsing van zestien verenigingsweken opgelegd, gerekend vanaf het moment van schorsing op 9 december. 'Hierin is ook meegenomen dat het bestuurslid in functie was en daarbij extra verantwoordelijkheid draagt', aldus het bestuur in de mail. Hij mag de sociëteit tot 22 april niet meer betreden en voert in ieder geval tot die tijd geen bestuurstaken uit. Minervavoorzitter Daan Yesilkagit is blij dat de uitspraak er nu is, zegt hij telefonisch. 'Dit geeft duidelijkheid voor de leden, voor onszelf en alle betrokkenen in de zaak.' Ook het slachtoffer kan zich vinden in de uitspraak, volgens Yesilkagit. Het betreffende lid heeft geen aangifte gedaan. 'Daar hebben we nog wel contact over gehad met de politie. Die zei dat het slachtoffer aangifte moet doen als hij dat wil. Maar dat heeft hij niet gedaan.' Of het bestuurslid na de schorsing weer plaatsneemt in het bestuur, is nog de vraag. 'Beide beslissingen zijn ingrijpend. Daar willen we nog tijd voor, onder meer door in overleg te gaan met het bestuurslid en het slachtoffer', zegt Yesilkagit. Ook de algemene ledenvergadering (ALV) die woensdag werd gehouden, heeft invloed. 'De ALV is ons belangrijkste orgaan, dus ook dat laten we zwaar meewegen.' In de mail aan de leden schrijft het bestuur te zijn 'geschrokken' van het incident, en dat zij staat voor een 'veilige omgeving voor alle leden'. Het bestuur benadrukt dat 'geweld niet bij onze vereniging past' en dat 'iedereen daarop alert moet blijven'. Ook zegt het bestuur het te begrijpen dat 'de vastgestelde gedragingen de geloofwaardigheid op dat gebied in het geding' kunnen hebben gebracht. In november was er ook al een geweldsincident tussen twee Minervaleden: op een halloweenfeest zou de dader de keel van het slachtoffer hebben dichtgeknepen totdat hij bewusteloos op de grond viel. Het slachtoffer heeft inmiddels aangifte gedaan, zegt Yesilkagit. 'Vorige week nog heeft de politie ons nadrukkelijk verzocht het onderzoek aan hen over te laten.'

De terugkeer van de verloren zoon

Een paar weken geleden verliet ik Leiden voor een weekje Wenen. Ik reisde met de trein naar m'n beste makker die daar een half jaartje aan het studeren is. Ik waande me als die grijze vrouw in die reclame van NS-International die in volle rust een treinrit maakt naar Wenen terwijl er *Take this Waltz* van Leonard Cohen gespeeld wordt. Met die rust viel het wel mee, want ik miste mijn overstap in Keulen en een groot gedeelte van de tijd lag er een te grote hond van een medepassagier onder mijn tafeltje mijn schoeisel lastig te vallen. Gezien ik vliegen nog meer haat, moest ik het er maar mee doen. Eenmaal aangekomen was het zowat een barokke voorstelling van *De terugkeer van de verloren zoon*, want ik vind weinig ontroerender dan om een beste vriend over de landsgrens op te zoeken.
Wenen, wat een schone stad. Er wonen tien keer zoveel mensen als in Leiden, terwijl het er wonderbaarlijk genoeg rustiger op straat was. Zelfs rond 1800 had Wenen al meer inwoners dan Leiden nu heeft, maar dat is ook niet zo verbazingwekkend gezien hoe werelds deze stad op politiek en cultureel vlak was. Dat merk je al snel aan de architectonische parels die Wenen kent, zowel qua interieur als de bouwstijlen. Ik stond bijvoorbeeld weg te kwijnen in het *Kunsthistorisches Museum* voor *De schilderkunst* door Johannes Vermeer. Bij het zien van dit werk wil je er instappen en de schildertrucage van Vermeer in volle aanwezigheid zien ontsluiten. Ik droom ervan om dit werk te bezitten, helemaal nadat ik erachter kwam dat dit werk ooit in het bezit was van een Leidenaar.

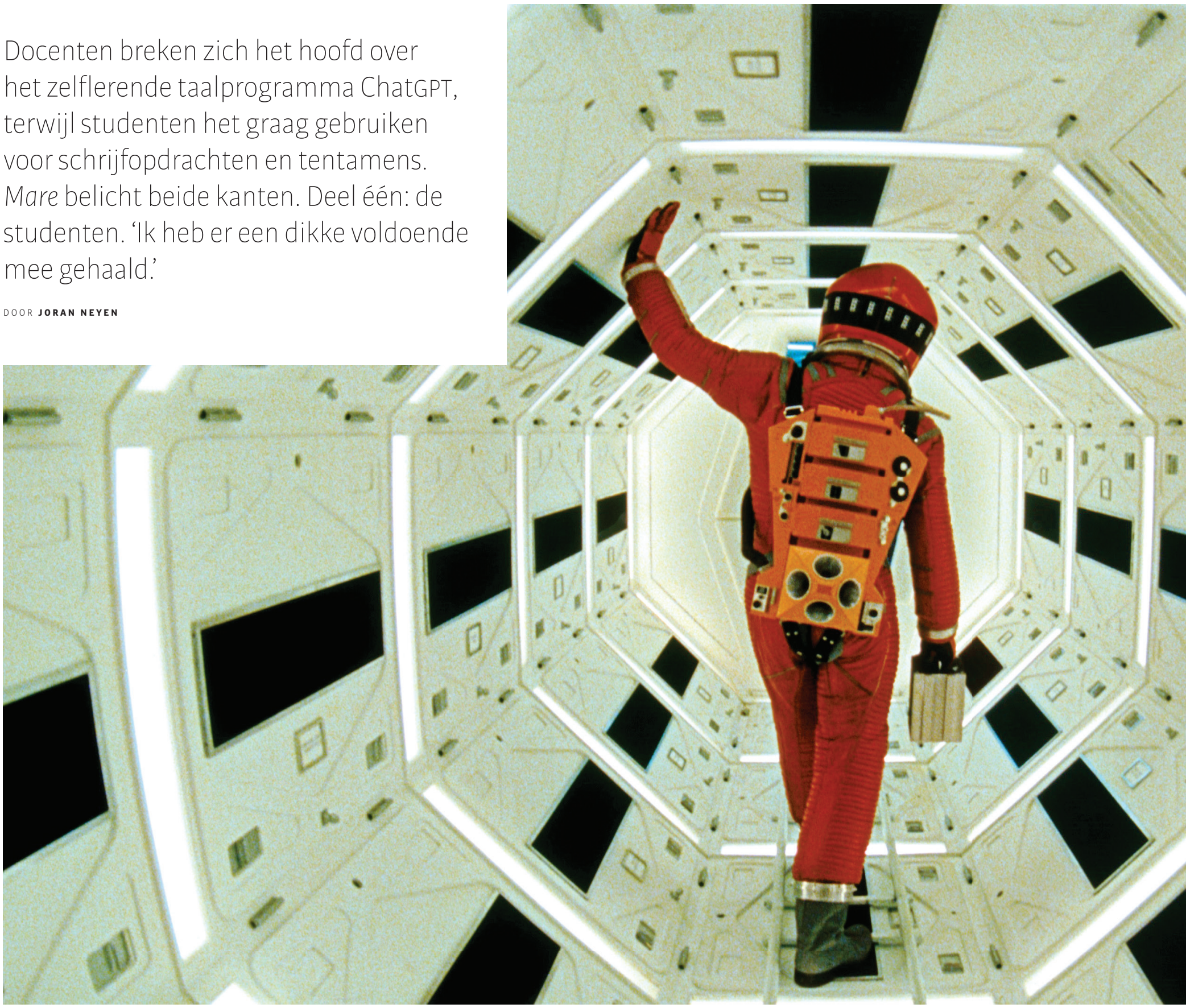
> 'Bij het zien van dit werk wil je er instappen'

In Leiden zelf is hij niet heel bekend, maar de geboren Leidenaar Gottfried van Swieten heeft een gouden stempel gedrukt op de kunsten in Wenen ten tijde van de achttiende eeuw. Vooral voor de klassieke muziek speelde hij een mooie rol: hij was de begunstiger van zowel Haydn, Mozart als Beethoven, wiens eerste symfonie is opgedragen aan Gottfried. Van Swieten schreef mee aan stukken van Haydn en nodigde Mozart elke zondag uit. Zijn vader Gerard kon er overigens ook wat van. Gerard van Swieten was vooral in de weer met het artsenbestaan, studeerde onder Herman Boerhaave in Leiden en verving hem dan ook regelmatig als docent. Op een gegeven moment werd hij gevraagd om de lijfarts te worden van keizerin Marie Theresia te Wenen. Na wat aarzelen stemde hij toe en vertrok met onder anderen Gottfried naar deze parel van Europa. De rest is geschiedenis, zijn standbeeld rust inmiddels op het plein voor het *Kunsthistorisches Museum* onder Maria Theresia's scepter. Ik heb vaak gemompeld over vrienden die er weer op uit trokken om ergens in het buitenland te studeren of te werken en dan lees ik weer zoiets als hierboven. Dan denk ik: ja, het is ook wel weer een zegen dat sommige Leidenaren de universitaire moederschoot verlaten.

Olaf Leeuwis is student International Relations

Docenten breken zich het hoofd over het zelflerende taalprogramma ChatGPT, terwijl studenten het graag gebruiken voor schrijfopdrachten en tentamens. *Mare* belicht beide kanten. Deel één: de studenten. ‘Ik heb er een dikke voldoende mee gehaald.’

DOOR **JORAN NEYEN**

ChatGPT: vriend, vijand of fraude?

Still uit 2001: A *Space Odyssey*

Ineens was het er: een chatbot die de studielast aanzienlijk vermindert. Sinds de lancering van ChatGPT op 30 november is de bot van het bedrijf OpenAI wereldnieuws. Iedereen kan de zelflerende bot opdrachten geven, er vragen aan stellen en diens hulp inschakelen bij schrijfopdrachten. Gratis en voor niets.

Terwijl docenten en examencommissies hard nadenken over wat dit betekent voor het onderwijs en de manier van tentamineren, maken studenten al gretig gebruik van de mogelijkheden die het programma biedt.

'Sinds het beschikbaar is, gebruik ik ChatGPT elke dag', zegt een student international studies (22) die ook vakken Chinees volgt. Hij blijft liever anoniem, omdat hij niet weet of wat hij doet frauduleus is.

Hij gebruikt de chatbot onder meer voor het voorbereiden van tentamens. 'Vandaag had ik een luistertentamen Mandarijn. Er waren van tevoren een aantal luisteropdrachten op Brightspace gezet, waarvan er in ieder geval één op het tentamen zou komen. Normaal gesproken luister en vertaal je die fragmenten zelf, maar dat kost enorm veel tijd en moeite. Ik heb dus eerst alle fragmenten getranscribeerd en vertaald naar het Nederlands. Dergelijke transcripties bevatten altijd veel fouten, dus ik heb de chatrobot de opdracht gegeven om het te herschrijven tot een correcte Nederlandse versie. Het heeft me een gecorrigeerde versie van de originele teksten gegeven waarbij hij inschat welke spreker telkens aan het woord is. Die teksten heb ik geprint en uit mijn hoofd geleerd. Dat heeft me geholpen het tentamen snel en goed voor te bereiden.'

Het tentamen ging prima, zegt hij. 'Maar het is misschien niet wat de docent had gewild.'

Ook gebruikt hij het programma om het Mandarijn zelf te leren. 'Het leren van Mandarijnkarakters is erg lastig. Daarom heb ik de chatbot de opdracht gegeven om ezelsbruggetjes te maken voor vijftig van die karakters. Dat ChatGPT blijkbaar in enkele seconden ezelsbruggetjes kan verzinnen laat zien dat het veel beter creatief kan nadenken dan ik. Daar was ik enorm van onder de indruk. Het helpt me dus ook om creatiever en productiever te zijn.'

Laatst gebruikte de student het programma ook stiekem tijdens een take-hometentamen. 'Ik had nog maar een uur voor drie essayvragen, ik wist niet of ik het zou redden. Toen heb ik informatie en kernbegrippen uit de slides van het vak gekopieerd en geplakt in ChatGPT, en ik heb de bot gevraagd of hij de essayvragen kon beantwoorden. Dat deed hij heel goed en snel, op academisch niveau. En ik had een dikke voldoende voor het tentamen.'

Een student filosofie (25) die ook anoniem wil blijven, maakte ook al meerdere malen gebruik van de bot. 'Ik heb het gebruikt voor een vak waarvoor je een wekelijkse samenvatting van verschillende teksten moest inleveren. Die samenvattingen kan ChatGPT in enkele seconden voor mij schrijven. Na wat kleine aanpassingen leverde ik het in.'

Ook gebruikte hij het als hulpmiddel bij het schrijven van betogen. 'Je kan de chatbot bijvoorbeeld de opdracht geven om een inleiding voor je betoog te schrijven, of om argumenten voor jouw stelling te verzinnen.'

Daarnaast gebruikt hij het programma om tentamens mee voor te bereiden. 'Ik heb vragen over de stof aan de chatbot gesteld en om uitleg van argumenten vóór en tegen bepaalde theorieën gevraagd, en samenvattingen laten schrijven van artikelen die ik moest lezen.'

Maar niet alle studenten staan te springen om er gebruik van te maken. 'Ik voel me er niet prettig bij om het werk van de chatbot te gebruiken alsof dat mijn eigen werk is', zegt Johannes (27, klinische psychologie). 'De bot gebruikt het werk van anderen, zonder daarnaar te refereren, waardoor je niet goed weet waar het de informatie vandaan haalt. Dat voelt toch een beetje frauduleus en als spieken. En wellicht wordt het bestraft als het uitkomt.'

Toch sluit hij niet uit dat hij het programma in de toekomst voor zijn studie gaat gebruiken. 'In de psychologie zijn er opdrachten die echt vervelend zijn om te schrijven, dingen die altijd hetzelfde zijn en waar je veel tijd aan kwijt bent. Wellicht laat ik dat in de toekomst wel eens door de chatbot schrijven.'

Voor Wout Goesaerts (21, astronomy research master) kwam het taalprogramma net te laat. Hij schreef vorig jaar zijn scriptie voor de bachelor sterrenkunde op eigen kracht. Hij heeft achteraf bekeken hoe ChatGPT hem van dienst had kunnen zijn bij het schrijven van zijn scriptie.

'Ten eerste had de bot me enorm kunnen helpen met het literatuuronderzoek', merkt hij op. 'Het weet namelijk zoveel over wetenschappelijke publicaties dat het zeer specifieke vragen over de ingewikkeldste onderwerpen kan beantwoorden.'

Bovendien had het een hoop tijd gescheeld. 'Het kost veel tijd om zelf bronnen over dat soort onderwerpen te vinden, dus het helpt erg als je de informatie gewoon bij de chatbot opvraagt. De informatie klopte ook met wat ik zelf in de bachelor sterrenkunde heb geleerd.'

Goesaerts liet de bot ook zijn introductie herschrijven. 'De robot had er maar enkele seconden voor nodig en deed dat helemaal niet slecht.'

Volgens hem had het gebruik van ChatGPT 'dagen werk gescheeld' en was de conclusie van zijn scriptie waarschijnlijk 'volledi ger, accurater, sneller en zorgvuldiger geweest'. Goesaerts: 'Je kan met het programma namelijk controleren of je geen relevante informatie of discussies bent vergeten toe te passen. De chatrobot heeft me erop gewezen dat dat wel het geval was.'

Toch is het gebruik van ChatGPT niet zonder meer toegestaan, laat universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke weten. 'Het is niet verboden, maar vraagt wel iets van de wetenschappelijke integriteit en academische vaardigheden van studenten.' De bot mag dan ook alleen worden gebruikt indien de opleiding daar geen beperking op heeft gelegd. 'Maar we verlangen wel van studenten dat ze de tekstdelen van de chatbot op gepaste wijze citeren en kritisch blijven op de kwaliteit ervan als informatiebron.'

Ook wijst Van Overbeeke op artikel 6.1 van de Regels en Richtlijnen. 'Daarin staat het verbod op elk handelen dat de oordeelsvorming van de beoordelaar kan verhinderen. Wanneer het voor de beoordelaar niet duidelijk is of - en welke delen van - een gemaakte opdracht van een student of een AI zijn dan is er sprake van fraude, evenals het in eigen woorden overschrijven van een gedachtegang.'

De universiteit wil het gebruik van ChatGPT niet verbieden. 'We geloven dat Artificial Intelligence een belangrijke rol speelt in het onderwijs, nu en in de toekomst. Een algemeen verbod op ChatGPT is daarom volgens de universiteit niet passend.'

De studenten zijn het ermee eens dat de chatbot voordelen kan opleveren voor het onderwijs. 'Kritisch lezen en de goede vragen stellen zal steeds belangrijker worden', zegt de student international studies. 'Maar goed schrijven hoeft in de toekomst wellicht niet meer, dat kan de chatbot voor ons doen. Veel mensen hebben daar bezwaren tegen, maar ik zie dat niet per se als een probleem. Toen computers werden geïntroduceerd waren mensen ook pessimistisch omdat de handschriften dan zouden verslechteren.'

Stijn Vleugels (21, researchmaster astronomy) ziet de bot vooral als een goed hulpmiddel. 'Als je de chatbot gebruikt voor je studie heb je eerst de vaardigheden nodig die je in staat stellen om de bot effectief te gebruiken. Je moet het de goede vragen kunnen stellen om de juiste informatie te krijgen. Bovendien moet je kritisch kunnen reflecteren op het werk van de bot. ChatGPT kan je dus helpen bij je studie, maar je wil er niet helemaal afhankelijk van zijn.'

De student filosofie is het daarmee eens. 'Ik denk je ChatGPT het best als tool kan gebruiken om creatiever en productiever te werken, je bespaart er vooral heel veel tijd mee. Wel slaat de bot de plank af en toe goed mis, dus je moet zelf ook verstand van zaken hebben als je er gebruik van maakt.'

Goesaerts: 'Als studenten afhankelijk worden van de chatbot, raken ze wellicht de motivatie kwijt om zelf opdrachten te maken. Dan leren ze een stuk minder dan ze zonder de chatbot zouden doen. Maar je moet het denk ik niet helemaal verbieden. Het kan namelijk een nuttig onderdeel zijn van het leerproces, net als het internet en rekenmachines.'

Maar voor de studenten is nog onduidelijk of, en in welke gevallen, ze van ChatGPT gebruik mogen maken. 'De universiteit zou duidelijke voorlichting moeten geven en duidelijke regels moeten maken over het gebruik van de bot', vindt Goesaerts. 'Dan kan elke student het op een verantwoordelijke en goede manier gebruiken.'

Van Overbeeke laat weten dat de Regels en Richtlijnen dekkend zijn, maar dat er 'op korte termijn communicatie voor studenten en docenten volgt om de toepassing van de regels op ChatGPT nog eens toe te lichten'. Ook zal in de studentennieuwsbrief van 15 februari en op de studentenwebsite een bericht worden geplaatst en verschijnt er volgende week een blog 'met praktische tips voor docenten en studenten'. Van Overbeeke: 'En als studenten vragen hebben, kunnen ze bij hun docent of de opleiding terecht.'

Volgende week in deel 2: Hoe gaan docenten en examencommissies om met ChatGPT? 'Dit legt een bom onder ons toetsingsmodel'

Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer pleit voor een radicaal ander asielbeleid. De vluchteling moet centraal komen te staan en niet de procedure, vertelt ze vandaag op het Leidse congres Kinderrechten en Migratie. ‘Als je kinderen gek wil maken, moet je dat vooral op deze manier doen.’

TEKST **VINCENT BONGERS**
FOTO **ANP**

We maken deze

‘De kinderen zagen grauw van vermoeidheid’, vertelt Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer (62) over de bezoeken die zij vorig jaar april en oktober bracht aan de opvang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Ter Apel. ‘De opvang is bedoeld voor vijftig kinderen, er waren er in oktober driehonderd.’

Voor dertig jongens en twee meisjes was er zelfs geen plek in het centrum zelf, aldus Kalverboer die vandaag een lezing geeft op het congres Kinderrechten en Migratie op de rechtenfaculteit. ‘Deze kinderen verbleven al drie dagen in de wachtkamer van de Immigratie en Naturalisatiedienst. Het kan dagen duren voordat je een bed krijgt. ’s Nachts sliepen ze op de stenen vloer of in de plastic stoeltjes. Ze kregen een klein fleecedekentje om zich proberen warm te houden.’

Verder was er onvoldoende te eten, schreef de verontruste Kalverboer in oktober in een brandbrief aan Eric van der Burg, de staatssecretaris voor Asiel en Migratie. ‘Ze poetsen op de wc met hun vingers hun tanden en er is geen douche. En wat stressverhogend is, er is niemand die hen kan vertellen hoe lang het gaat duren voordat er wel plek voor ze is.’

Een van de meisjes had nog geen bandje om haar pols waaruit blijkt dat je in de aanmeldingsprocedure zit, zegt Kalverboer. ‘Alle andere kinderen hadden die wel. Ze had in drie dagen nog niemand gesproken. Deze kinderen komen vaak uit oorlogsgebieden, hebben mogelijk met mensenhandel, misbruik en mishandeling te maken gehad en dit is dan je entree in Nederland.’

De Kinderombudsvrouw sprak met een jongen uit Afghanistan die naar Nederland was gekomen. ‘Onderweg was zijn telefoon door iemand van hem afgenomen. Hij maakte zich zorgen over zijn zus, kon geen contact met haar krijgen. Als hij ’s nachts wakker werd wist hij niet hoe laat het was. Die jongen was in paniek en totaal gedesoriënteerd.’

De mensen die de leiding hebben in het centrum, ‘die dat overigens met de beste bedoelingen doen’, maken de kinderen overdag niet meer wakker. ‘Want er is niets te doen.’ De kinderen hebben geen ritme meer waardoor de desoriëntatie alleen maar toeneemt. Ze gaan steeds meer piekeren. Als je kinderen gek wil maken, moet je dat vooral op deze manier doen.’

Want dat is de pijnlijke conclusie die Kalverboer trekt over hoe we naar Nederland gevluchte kinderen en volwassenen opvangen. ‘De manier waarop we dat nu doen is schadelijk. We stapelen risicofactoren.

‘Als je iets negatiefs in je leven meemaakt, kom je daar als mens meestal wel weer overheen.’ Maar als negatieve zaken blijven opstapelen dan kan dat leiden tot zulke ernstige psychische problemen dat het heel moeilijk wordt om daar weer uit te komen zonder behandeling. ‘Op dit moment zitten we wel in deze situatie. We maken zoveel kapot, ook bij de kinderen en hun ouders die hier wel mogen blijven.’

Kalverboer houdt zich al sinds 2002 bezig met kinderrechten, onder andere als bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen, en werd in 2016 Kinderombudsvrouw. ‘Toen schreven we al dat het zo slecht ging met de asielopvang. We zijn nu ongeveer zeven jaar verder, en het is alleen maar slechter geworden. Vluchtelingen komen slechter uit de opvang dan toen ze erin gingen. Als we hiermee doorgaan, krijgen we mensen in onze samenleving die op zo’n grote achterstand beginnen dat het heel moeilijk is om die nog goed te maken.’

Ook voor asielzoekers die Nederland uiteindelijk niet in mogen is dit fnuikend. ‘Mensen zijn zo beschadigd, dat het ook moeilijker voor hen wordt om terug te keren.’

Radicale verandering is dan ook nodig, vindt Kalverboer. ‘De oorzaak van de problematiek is dat we de procedure leidend laten zijn in asielbesluiten. De procedure is nu opgeknipt in allemaal kleine stukjes. Als de aanmeldprocedure is afgerond gaat een asielzoeker weer naar een volgende setting. Kinderen gaan van plek naar plek. Zitten veel te lang in de procedure. Dat heeft grote consequenties, want er is geen onderwijs maar wel veel stress.

Als je de mens vooropstelt, richt je de procedure heel anders in en de opvang wordt dan ook op een andere wijze aangepakt. ‘Steun kinderen: geef ze een opleiding. Help ze ook als ze niet mogen blijven met het vinden van werk en onderdak in het land van herkomst.

‘Diegenen die in dit systeem blijven volharden, moeten zich realiseren dat iedereen erbij gebaat is om vluchtelingen beter op te vangen. Langdurige opvang is niet alleen schadelijk maar ook heel duur. Je moet mensen juist een perspectief op ontwikkeling geven. Het kabinet en de hele politiek moeten het lef tonen om het beleid te veranderen.’

Een veelgehoord punt van kritiek op een humaner beleid is dat dit tot een grotere toestroom van vluchtelingen zal leiden. ‘Ik ben geen expert, maar ik vraag me af of dit echt zo is, of vooral is ingegeven door angst. Ik weet het niet. Er ligt naar mijn idee geen bewijs dat een ander beleid ervoor zorgt dat vluchtelingen andere keuzes maken.’

Klaverboer vindt ook niet dat vluchtelingen altijd het beste af zijn in Nederland, en ook niet dat zij altijd hier moeten blijven. ‘Als blijkt dat iemand na toetsing geen recht op verblijf heeft hier, dan moet je diegene alsnog helpen om zo goed mogelijk terug te kunnen keren.’

kinderen kapot

Vooralsnog is de politieke wil om het beleid te veranderen er nauwelijks. Het kost staatssecretaris Van der Burg bijvoorbeeld veel moeite om gemeenten zover te krijgen om mensen op te nemen. ‘De gemeenten kijken weg. Ook als het om mensen gaat die verblijfsrecht hebben gekregen.’
Kalverboer is er echter blij mee dat de in het asielakkoord voorgestelde nareisbeperking voorlopig in de ijskast is gezet. ‘Dat vond ik een heel slecht idee. Het oprekken van de wachttijd voor gezinshereniging is in strijd met het Kinderrechtenverdrag van de VN.’
Verschillende rechters hebben een streep gezet door dit plan maar de staatssecretaris is in beroep gegaan. ‘Ik weet wat het doet met kinderen. Zij missen hun gezin in bijvoorbeeld een opvangkamp in Turkije enorm. Dit beleid is zo kortzichtig en brengt weer extra schade toe.’
Er is veel angst en onbegrip als het gaat om vluchtelingen. ‘Alleen al het feit dat we ze “vreemdelingen” noemen heeft al weinig aaibaars. Die term geeft het gevoel van: “Daar blijven we maar een beetje bij uit de buurt”. Als mensen als groep worden gezien, dan is het makkelijker om je daarvan af te keren.
‘Vooral de angst voor de jongens is groot. Meisjes willen we nog wel beschermen, maar bij een jongen van vijftien is dat veel minder het geval. Al snel is er dan de associatie met agressie en seksueel gevaar.’
Toch ziet de Ombudsvrouw ook positieve ontwikkelingen. ‘Zodra een persoon een gezicht krijgt, komt er een andere reactie op gang. Als je vertelt over het lot van bijvoorbeeld de gedesoriënteerde Afghaanse jongen beginnen mensen horloges in te zamelen en worden er lesboeken en laptops naar Ter Apel gestuurd.
‘Onlangs had ik een overleg met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), en ik hoorde dat zij heel veel sollicitaties ontvangen. Mensen zetten zich graag in voor vluchtelingen. Daar tegenover staat inderdaad een groep die zegt dat alle problemen in Nederland zijn ontstaan door migranten en vluchtelingen. Daar heeft de politiek ook mee te maken.’
Er zijn ook voorbeelden van een menselijkere aanpak. ‘Onlangs was er de kwestie rond een jongetje van elf. Hij is in Nederland geboren, zijn ouders zijn twintig jaar geleden gevlucht uit Afghanistan. Zijn opa en oma wonen daar nog. De jongen is terminaal ziek en vroeg of hij hen nog een keer mocht zien. Het visum voor de grootouders werd afgewezen door de IND. De dienst vond de band niet zo sterk dat opa en oma naar Nederland mochten komen.
‘Dat gebeurde met de wetenschap dat 85 procent van de mensen uit Afghanistan die een visum krijgen in Nederland blijven. De IND wilde dat risico niet nemen. Wij hebben de dienst gevraagd of ze de belangen van de jongen mee wilden wegen in het besluit en hen uitgebreid geïnformeerd over het belang van het bezoek.’
De organisatie besloot de grootouders vervolgens toch toe te laten. ‘De directeur van de IND liet mij weten dat ze geen verblijfsrecht hebben aangevraagd en weer terug zijn gegaan naar Afghanistan.’

Kinderen worden dakloos

Samen met Nationale ombudsman Reinier van Zutphen presenteerde Kalverboer dinsdag een rapport over de problemen die ontstaan bij gezinnen die door de overheid uit hun huis worden gezet. ‘Wanneer gezinnen gedwongen uit huis worden gezet, voldoet de overheid niet altijd aan haar mensenrechtelijke en kinderrechtelijke verplichtingen’, concluderen de ombudsmannen. ‘Dit schaadt volwassenen en kinderen in hun waardigheid, welzijn en ontwikkeling.’
Er zijn grofweg drie gronden voor gedwongen uitzetting, legt Kalverboer uit. ‘Huurachterstand, overlast en zaken die vallen onder de Wet Damocles, waarmee drugspanden door de burgemeester kunnen worden gesloten. Bij die laatste twee redenen is er vaak niet veel bereidheid bij de gemeente om iets te doen voor de getroffen mensen. Er wordt veel verantwoordelijkheid gelegd bij de mensen die zijn uitgezet. Maar de overheid heeft wel een zorgtaak. Die vult ze niet voldoende in.’
Zo is het verboden dat gezinnen dakloos worden door een huisuitzetting. ‘Dat de oplossing is dat je als kind bij je tante gaat wonen, of in een stacaravan. Dan ben je feitelijk dakloos. Gemeenten zoeken juist vaak naar dit soort oplossingen. Dat is niet afdoende.’
Kinderen worden niet betrokken bij de procedure. ‘Niemand praat met ze. Instanties hebben zelfs niet altijd in de gaten dat er kinderen bij zijn betrokken. Je loopt het risico dat deze kinderen zich ontwikkelen tot de volgende generatie kwetsbare volwassenen die bij de gemeente aankloppen omdat ze hun leven niet op orde hebben.’
Er moet op basis van een mensen- en kinderrechtentoets nieuw beleid en nieuwe wetgeving komen voor huisuitzettingen waarbij de impact op sociale grondrechten centraal staat, vinden de ombudsmannen. ‘Dit zal onder andere moeten leiden tot de verplichting van gemeenten om te zorgen voor behoorlijke alternatieve huisvesting en tot beleid voor gemeenten en woningcorporaties dat voorschrijft hoe je ouders en kinderen goed betrekt en informeert rondom en tijdens een huisuitzetting.’

‘De politiek moet het lef tonen om het beleid te veranderen’

Uitsluiting studenten van energietoeslag ‘onterecht’

De Raad van State is er niet van overtuigd dat studenten uitgezonderd moeten worden van energietoeslag, en vraagt het kabinet meer uitleg te geven.

DOOR **VINCENT BONGERS**

Dat staat in een advies aan Carola Schouten, minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen. Net als afgelopen jaar hebben huishoudens met een laag inkomen ook in 2023 recht op een energietoeslag van 1.300 euro. Studenten waren in 2022 uitgesloten van deze regeling.

Minister Schouten wil met een wijziging van de Participatiewet de toeslag voor 2023 regelen. In dit wetsvoorstel zijn studenten expliciet uitgesloten. In 2022 stond die uitzondering niet in de wet, maar alleen in de richtlijnen die gemeenten van het kabinet kregen. Dat gaf gemeenten nog enige speelruimte voor eigen beleid, met een wetswijziging valt die weg.

Veel studenten vinden dat ook zij recht hebben op de toeslag. Het kabinet vindt dat studenten in nood maar bij hun gemeente moeten aankloppen voor individuele bijzondere bijstand.

Minister Schouten stelt onder andere dat studenten vaak kleiner wonen en dus minder energiekosten hebben. Toekenning aan studenten van een algemene compensatie zou verder kunnen ‘leiden tot een ondoelmatige verstrekking van overheidsmiddelen en een aanzienlijke mate van overcompensatie’.

Lang niet alle studenten accepteren dit beleid. Een Nijmeegse student stapte naar de rechter om een toeslag af te dwingen bij de gemeente. De rechter gaf de student gelijk. In Amsterdam dient volgens *Het Parool* op 31 januari een zaak waarin een student alsnog de 1.300 euro los wil zien te krijgen van de gemeente. Ook studenten in onder andere Leiden en Delft hebben rechtszaken aangespannen. De zittingsdata zijn nog onbekend.

Nu ligt er ook nog een advies gepubliceerd door de Raad van State aan minister Schouten waarin staat dat er het nodige rammelt aan de motivatie om studenten uit te sluiten. De Raad, een belangrijke onafhankelijk adviseur van de regering en het parlement, onderkent dat ‘de financiële situatie van veel studenten anders is dan die van de meeste huishoudens die onder het minimabeleid vallen’. Hun woonsituatie is vaak ook anders. Dat neemt echter niet weg dat ook uitwonende studenten met stijgende energielasten worden geconfronteerd. Dat geldt bijvoorbeeld voor studenten die studiefinanciering ontvangen en in een zelfstandige woning wonen. Waarom zouden zij geen toeslag kunnen krijgen?

Verder vindt de Raad dat het ‘argument dat overcompensatie moet worden voorkomen niet alleen voor studenten geldt’. Het is niet duidelijk waarom die gevreesde ‘overcompensatie bij studenten problematisch wordt geacht en bij andere groepen minima niet’. Dat studenten een ‘verhoging van de basisbeurs ontvangen maakt deze groep niet anders: voor alle minima zijn immers aanzienlijke koopkrachtmaatregelen getroffen’.

De Raad van State is er niet van overtuigd dat ‘volledige uitsluiting’ van studenten terecht is. Minister Schouten wordt dan ook gevraagd om meer uitleg over waarom bijvoorbeeld ‘studenten die in een zelfstandige woning wonen’ geen toeslag krijgen. Mocht die motivatie er niet zijn, dan vindt de Raad dat de regeling aangepast moet worden.

Dit advies is overigens niet bindend. Het wetsvoorstel moet nog naar de Tweede Kamer worden gestuurd.

Feministen vechten met fatwa’s voor gelijkheid

Vrouwelijke islamgeleerden zijn in Indonesië een belangrijke progressieve kracht. Dat zegt Nor Ismah in het proefschrift waar ze deze maand op promoveerde. ‘Fatwa’s zijn aanlokkelijk gereedschap.’

DOOR **MARK REID**
PHOTO **UN WOMEN/RYAN BROWN**

De eerste associatie bij ‘fatwa’ is voor veel mensen nog de uitspraak van de Iraanse ayatollah Khomeini, die Salman Rushdie ter dood veroordeelde voor het schrijven van *De duivelsverzen*. Dat idee is blijven hangen. In werkelijkheid is een fatwa geen doodsvonnis, maar een niet-bindend islamitisch advies. Zo’n advies kan betrekking hebben op alledaagse persoonlijke kwesties (‘Moet ik mijn partner vergeven?’) tot landelijke vraagstukken over de leeftijd waarop je mag trouwen.

‘In 2014 volgde ik een opleiding voor oelama (islamgeleerden, *red.*),’ vertelt Nor Ismah. ‘Daar ontmoette ik veel andere vrouwen die al langer fatwa’s uitspraken in hun eigen gemeenschap. Ik vroeg me toen af waarom we deze vrouwen amper erkennen als religieuze autoriteit en waarom we ze niet in nationale instituten terugzien.’

Ismah besloot haar promotieonderzoek te wijden aan deze vrouwelijke oelama. Eerder deze maand rondde ze haar onderzoek succesvol af. Haar conclusie is duidelijk: niet alleen zijn deze vrouwen volgens Ismah tot nu toe onderbelicht gebleven in de wetenschap, ook wenden ze hun autoriteit als oelama aan om progressieve veranderingen teweeg te brengen in het conservatieve islamitische Indonesië.

‘In Indonesië denken de meeste mensen bij fatwa’s aan een uitspraak van grote officiële organisaties die zich beraden over islamitisch recht’, vertelt Ismah. ‘Mensen staan niet echt stil bij de uitspraken die individuele – vrouwelijke – oelama doen, maar dat zijn net zo goed fatwa’s. Het is simpelweg een antwoord op een vraag van een gelovige over een bepaalde juridische of alledaagse kwestie.’

‘Het meeste wetenschappelijke onderzoek richt zich op institutionele fatwa’s, uitgesproken door de grote officiële organisaties, nog altijd gedomineerd door mannen. Daarbij kijken onderzoekers vaak alleen naar het effect van de uitspraak en de theologische kanten ervan. Met die blik verliezen we in het onderzoek de ervaringen en de invloed van vrouwen op gemeenschapsniveau. Ik wilde meer zien.’

Volgens Ismah pakken vrouwelijke oelama andere onderwerpen op dan mannen. Niet alleen schrijven en spreken ze over onderwerpen die direct met vrouwen te maken hebben, maar ook durven ze kwesties aan te snijden die controversieel zijn of tegen conservatieve stromen ingaan, zoals een strikter standpunt innemen tegen kindhuwelijken of seksueel geweld.

Precies dat gebeurde in 2017, bij het eerste congres van vrouwelijke oelama in Indonesië, waar de verzamelde oelama voor het eerst een aantal collectieve fatwa’s uitvaardigden. Ismah was er zelf aanwezig, en noemt de bijeenkomst baanbrekend: ‘Dat was het eerste moment waarop vrouwelijke islamgeleerden in Indonesië hun positie gebruikten in hun strijd voor sociale gelijkheid.’

Een van de eerste uitspraken van deze vergadering ging over kindhuwelijken. Waar bij eerdere fatwa’s alleen werd gekeken naar de leeftijd van het kind, introduceerden de vrouwelijke oelama ook de gevolgen voor het kind in de overweging. Hun conclusie: een kindhuwelijk heeft nadelige gevolgen voor het kind en is daarom verboden. Hoewel er volgens Ismah soms nog flinke tegenwerking is vanuit mannelijke of conservatieve kringen, besloot de Indonesische overheid naar aanleiding van de conferentie in 2017 de minimumleeftijd om te trouwen te verhogen van 16 naar 19 jaar.

Die progressieve aanpak kan volgens Ismah nog wel op enige tegenwerking komen te staan. ‘Dat hangt een beetje af van de reikwijdte van de uitspraak. Persoonlijke issues leveren niet veel kritiek op, maar iets wat op landelijke schaal effect heeft kan best wat kritiek krijgen. Aan de andere kant, de uitspraken die de mannelijke organisaties doen over liberalisme of secularisme krijgen ook behoorlijk wat kritiek te verduren.’

Ismah juicht de groeiende inspraak van vrouwen toe: ‘Deze oelama gebruiken hun autoriteit als geleerde om hun progressieve interpretaties van de islam te verspreiden, en fatwa’s zijn daar een heel aanlokkelijk instrument voor.’

‘Ik wilde altijd vrij zijn’

Foto Taco van der Eb

Doordat de universiteit zijn schilderij weghaalde, werd het werk van kunstenaar Rein Dool (89) opeens wereldnieuws. Goed voor de zaken, zegt hij. ‘Maar wat een bekrompen ideeën. Ongelofelijk.’

DOOR **ANOUSHKA KLOOSTERMAN**
FOTO **TACO VAN DER EB**

Het Dordtse huis van kunstenaar Rein Dool (89) is groot. Hij woont en werkt al vijftig jaar in een monumentaal stadspaleisje van drie verdiepingen waar de tijd lijkt te hebben stilgestaan: met een trappenhuis, glas-in-lood-dakramen, art-decodetails, hoge plafonds en houten betimmering. Zelfs het Delftsblauwe toilet is antiek.
In de woonkamer, met houten vloeren en uitzicht op de Oude Maas, zit Dool aan een grote tafel te aquarelleren. Het is de enige warme ruimte in het huis: ‘Vanwege de gasprijzen verwarmen we alleen deze kamer. Voor de rest is het huis ijskoud. Dus maak ik hier kleine aquarelletjes. Mijn vrouw vindt het wel gezellig, anders zit ik altijd boven.’
‘Boven’ is zijn atelier. De trap oplopen lukt niet meer, dus gaat er een lift naar de andere verdiepingen, waar duizenden kunstwerken liggen: talloze afdrukken, tekeningen en schetsen in ladenkasten, schilderijen in alle soorten en maten die in hoge stellingskasten volledige slaapkamers vullen. Canvassen leunen tegen de muur, op verschillende planken staan potten en vazen die hij ook heeft gemaakt.
Zijn oeuvre is niet alleen groot, maar beslaat zoveel verschillende stijlen dat het is alsof vijf kunstenaars het hebben gemaakt. Hij trekt lade na lade open, met geabstraheerde aquarellen, realistische landschappen van houtskool en bijna cartooneske portretten. Hij laat olieschilderingen zien van zijn ouders en hemzelf als enig kind tussen hen in. ‘Ik vind dit het leukste wat er is. Ik kan niks met rust laten, joh.’
‘Ik moet het wel allemaal opbergen. Ik kan hier dus nooit meer weg’, zegt hij. ‘Dan moet ik een extra huis huren.’

Hij laat aquarellen zien die hij onlangs heeft gemaakt: geschilderd in strakke lijnen, en een geabstraheerd gezichtje dat naar een hoekig ondefinieerbaar object kijkt. ‘Dat ben ik’, zegt hij. ‘Ik kijk naar dingen waar ik niks van begrijp. Dat heb ik nou de hele dag. Met mijn camera moest ik ook iets doen, met knopjes, maar ik snapte het niet meer. Want ik ben te oud.’

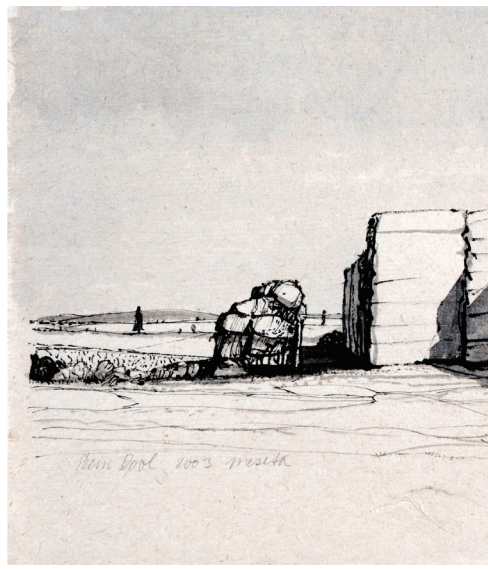
In alle kranten

Dan opent hij een lade en verschijnt een afdruk van een sigaarrokende man in zwarte lijnen: een schets van het Leidse universiteitsbestuur die hij maakte in de jaren zeventig, voor een schilderij dat onlangs wereldnieuws werd.
In een opwelling verwijderde het huidige universiteitsbestuur een portret van de bestuursleden uit de jaren zeventig, omdat het beeld van witte, rokende mannen niet meer in deze tijd zou passen. De actie leidde tot zoveel ophef dat het schilderij opeens wereldwijd in de media verscheen.
Al die aandacht is goed voor de zaken geweest, zegt Dool. Hij heeft momenteel een expositie in Dordrecht, die een goede recensie kreeg van *NRC*.
‘Ik krijg nu ook van kunstenaars uit het hele land te horen: joh, Rein, wisten we niet, wat een fantastisch schilderij. En de universiteit heeft het tegengestelde bereikt van wat ze wilde, want die wilde het weghalen, maar nu het heeft in heel Europa in kranten gestaan. Geweldig. En ik had zelf het schilderij al 45 jaar niet meer gezien, hè.’
‘Vreemd dat het niet meer mag. Dan kan je de Nachtwacht ook wel weghalen. Het is gewoon heel bekrompen. Een beetje humorloos – want het is een heel satirisch, leuk schilderij. Wat een bekrompen ideeën. Op de oudste universiteit van Nederland! Dat die zo denken, ongelofelijk. En die moeten jonge mensen lesgeven.’

‘In mijn buurt zaten mensen zwaar aan de drank, maakten ruzie en gooiden vrouwen in het water. Fantastisch, als kunstenaar.’

Boven: Koninginnepage; linksonder: Gezicht op een vijver in het Wantijpark; rechtsonder: El burgo de Osma (hooibalen in de Meseta, Noord-Spanje)

Leienaar met Leidse ‘r’

De liefde voor het Leidse universiteitsbestuur is misschien bekoeld, maar Dool is zijn Leidse ‘r’ nooit kwijtgeraakt en veert op als het over zijn geboorteplaats gaat. ‘De Oranjegracht? Daar heb ik ook gewoond! Toen lag die gracht zo vol met matrassen dat je eroverheen kon lopen. D’r woonden allemaal werklozen en mensen die zwaar aan de drank waren. Veel ruziemaken, en ze deden de gekste dingen, vrouwen in het water gooien en weet ik het allemaal. Gekke buurt, hoor. Nou.

‘Maar voor mij, als beeldend kunstenaar, was het fantastisch. Er gebeurde van alles.’

Zelfs de oorlogstijd, toen hij een tiener was, noemt hij ‘fantastisch’. ‘Ik was te jong om opgeroepen te worden, en als kind van twaalf weet je natuurlijk niks van die oorlog af. Dus dat was heel spannend. Je leefde ermee, je wist niet beter, en we hadden het allemaal.’

‘Toch heb ik ook veel angst gehad. De Duitsers kwamen naar mijn vader zoeken en ik lag te trillen onder het bed. Maar ik heb ook fantastische dingen meegemaakt. Als ik een fles melk moest halen bij omliggende dorpen. Ik kon niet over de brug omdat de Duitsers daar waren, dus voer ik met mijn bootje over de Zijl, en ging ik stiekem de oever op. Dan naar de boer, en daar de hele dag wachten op dat flesje melk. Kinderen maken nu niks meer mee, maar wat ik meemaakte was heel spannend.

‘In de hongerwinter ging ik naar een tante in Eerbeek. Daar had ik een fiets, eten, en stapels papier, want mijn neef werkte op de papierfabriek. Stapels. Dat had niemand toen. Dus tekende ik: honderden tekeningen van Sinterklaas, en rond kerst honderden tekeningen van de kerstboom.’

Dool komt uit een ‘heel gewoon milieu’, zegt hij. Hij was enig kind, zijn vader was bouwvakker en een ‘moeilijke man’. Hij tekende altijd. ‘Op de lagere school was ik niet goed in rekenen en taal, want ik lette niet op, ik zat altijd naar buiten te kijken. Maar tekenen kon ik. Dat maakte indruk.’

Op zijn veertiende ging hij in dienst bij een lithograaf. ‘Ik ben nooit naar de academie geweest – ik moest meteen werken toen ik veertien was. Ik ging elke dag naar de musea in Leiden, gewoon om te kijken, ik kende elke steen. Dat was mijn opleiding.’

Toen hij het huis uit was kwam hij in nieuwe kringen terecht, met ‘de gekste mensen’, zoals schrijvers en fotografen. Als kunstenaar was hij ook bevriend met hoogleraren, die het ‘leuk vonden om met een kunstenaar om te gaan’.

‘Ik heb heel veel goede vrienden waar ik mazzel mee had. Zij verdienden veel geld, en ik niet, want ik was kunstenaar. Dus ze hebben me geld geleend om een huis te kopen in Zeeland, een mooi groot huis in Schuddebeurs, vlak bij Zierikzee. Dat kostte toen 34 duizend gulden. Ik heb het helemaal opgeknapt. Twee keer een hernia gehad. Na zes jaar heb ik het verkocht, en toen kon ik makkelijk dit huis kopen.

‘En dit is echt een heel mooi huis, hoor.

‘Ik heb geluk gehad dat ik het goed kon verkopen. Maar ik was wel ondernemend. Niet iedereen durfde dat. Maar ik kon dat allemaal, timmeren, bouwen. En ik had tijd, want ik was toch kunstenaar, dus mijn eigen baas.’

Hij heeft altijd zelfstandig gewerkt als kunstenaar, zonder opdrachten aan te nemen. ‘Ik wilde dat niet, ik wilde vrij zijn. Toen had je nog de BKR (Beeldende Kunstenaars Regeling, *red.*), waarmee je kunst kon inleveren bij het Rijk voor inkomen. Via die regeling heb ik dat schilderij kunnen maken met de bestuursleden van de universiteit.

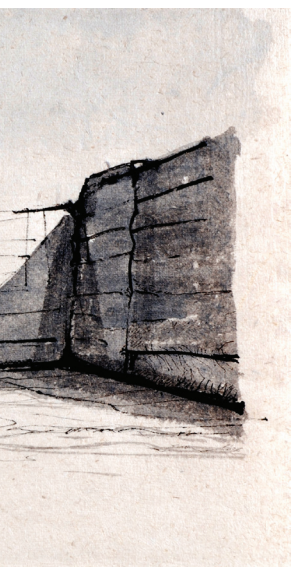
‘Ik maakte in die tijd alleen litho’s. Maar ze wilden graag een schilderij, dus toen heb ik afgesproken dat ik daar genoeg geld voor zou krijgen om er een jaar aan te werken terwijl ik er ook andere dingen bij kon doen.’

Hij zat bij de vergaderingen om de aanwezigen te schetsen. Daar stond het blauw van de rook. ‘Maar iedereen rookte toen als ketters. Ik ook.’

Hoe het verdergaat met het schilderij is niet duidelijk. De toekomst van het schilderij moet bepaald worden door een commissie. De universiteit organiseert ook een symposium, al zal die niet alleen over het schilderij van Dool gaan, benadrukt woordvoerder Caroline van Overbeeke, ‘maar over het tentoonstellingsbeleid van de universiteit in brede zin’. Er is nog geen datum, maar de universiteit ‘mikt op april’. ‘Dit kunnen we nog niet bevestigen, omdat we eerst moeten peilen of de sprekers dan kunnen’, aldus Van Overbeeke.

Dool denkt niet dat hij erbij aanwezig is. De universiteit heeft inmiddels wel contact met hem opgenomen. ‘Uiteindelijk hebben ze gebeld. Ik heb gezegd dat ik betrokken wil worden bij waar het nu wordt gehangen. Ik vind dat het in een openbare ruimte moet, een wat grotere. Waar veel mensen komen.’

Oproep aan universiteit: breek banden met banken die geld in fossiele brandstofindustrie pompen

De universiteit moet geen zaken meer doen met banken en verzekeraars die investeren in fossiele brandstoffen, schrijven bezorgde wetenschappers en studenten aan het college van bestuur. Om de opwarming van de aarde te beperken is het noodzakelijk dat de universiteit duurzamer gaat bankieren.

DOOR **VINCENT BONGERS**

'De impact van de klimaatcrisis wordt steeds voelbaarder en dit baart ons ernstige zorgen', schrijft Scientists4Future NL, een 'alliantie van Nederlandse wetenschappers' die zich zorgen maakt over klimaatverandering, in een brief die onlangs naar alle besturen van universiteiten en hogescholen is gestuurd. 'Er is een grote noodzaak voor een snelle en verregaande verduurzaming van de economie om de toekomst van de mensheid veilig te stellen.'
De brief is samen met de Jonge Akademie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, tien universitaire Young Academies (waaronder die van Leiden) en duurzaamheidsnetwerk Studenten voor Morgen verstuurd. 'Steeds meer mensen maken zich zorgen', zegt Anne Urai van Scientists4Future en universitair docent cognitieve psychologie in Leiden. 'De problematiek komt ook steeds dichter bij huis, zie bijvoorbeeld de overstromingen in Limburg in 2021. Het is duidelijk dat er grote veranderingen nodig zijn.'
'Alle Nederlandse hogeronderwijsinstellingen zitten bij banken die allemaal niet bekend staan om hun duurzame portfolio', vertelt Urai. 'Deze brief is een oproep om te stoppen met het afnemen van producten van banken en verzekeraars die de fossiele brandstofsector financieren.'
De Universiteit Leiden bankiert onder andere bij de Rabobank. Volgens de schrijvers van de brief financierde deze bank in 2021 de fossiele sector voor 2,1 miljard dollar. 'Van de Nederlandse banken investeren alleen Triodos Bank, De Volksbank en Bunq volledig in duurzame energie.'
Een oproep om beleid te veranderen kan heel effectief zijn, legt Urai uit. 'In een eerdere brief riepen we het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) op om uit investeringen in fossiele brandstoffen te stappen. Er kwam steun van verschillende universiteiten en hogescholen, veel partijen raakten erbij betrokken. Dat had succes, in 2021 stopte het ABP met de fossiele investeringen.'
Ook bij de kwestie rond de banken en verzekeraars kunnen de kennisinstellingen een voortrekkersrol spelen. 'We roepen dan ook op tot een gecoördineerde actie van de hogescholen en universiteiten.'
De briefschrijvers stellen voor dat de instellingen via koepelorganisaties Universiteiten van Nederland en de Vereniging Hogescholen het gesprek openen met de banken en de verzekeraars waar ze mee werken.
Verder staat in de brief het verzoek om de financiële bedrijfsvoering zoveel mogelijk onder te brengen bij een meer duurzame bank, en over te stappen naar duurzame verzekeraars. Instellingen worden ook gevraagd 'duurzame richtlijnen op te stellen en te gebruiken als selectiecriteria bij aanbestedingen voor bank- en verzekeringscontracten'.
Daarnaast vraagt Scientists4Future NL aan de universiteiten en hogescholen om een 'publiek statement te doen over de stappen die worden gezet richting de financiële instellingen waarmee ze werken'.

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071–527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofdredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Joran Neyen (stagiair)
joranneyen@gmail.com

Medewerkers: Pim Bakx | Emiel Beinema | Remco Breuker | Josette Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Maia de Quay

Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023 – 571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vicevoorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmann | Nour Eldín Emara | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

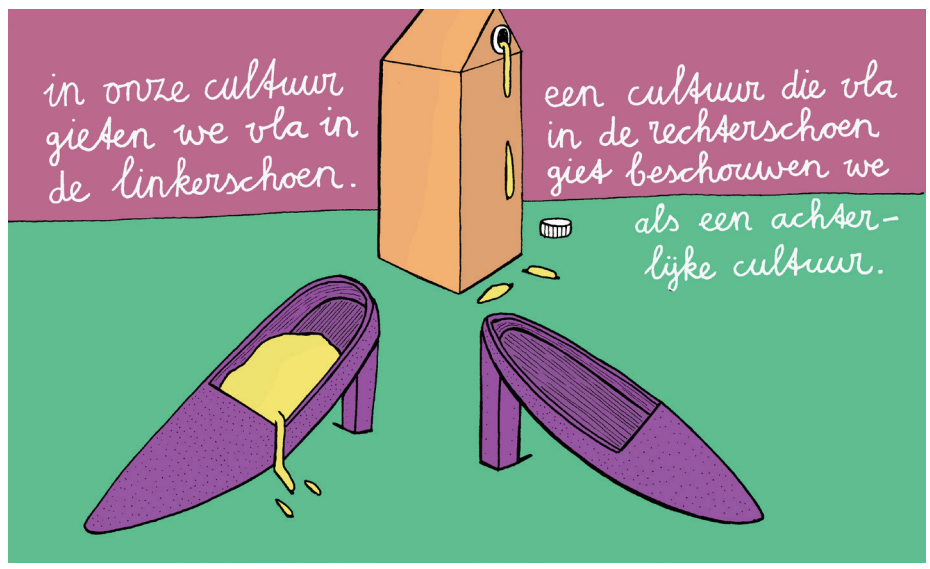
MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,– per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs,** 6 leerlingen groep, 4 t/m 8, waarvan twee met vergoeding. Eén leerling lezen en rekenen, SBO groep 6. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, vmbo basis/kader klas 3. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, begrijpend lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Engels, brugklas havo/vwo. *Biologie, 5 havo. *Huiswerkbegeleiding, alle vakken, brugklas vmbo-tl. *Aardrijkskunde, biologie, 2 havo. **Leiden-Zuid,** *5 leerlingen basisonderwijs. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@oww-leiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semicommerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,– incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

BANDIRAH

LAMME LEIDSE MEMES

KAMERVRAGEN | LISOULA FEENSTRA (22, ARCHEOLOGIE)

‘In oktober was de lucht dramatisch’

DOOR **EMIEL BEINEMA**
FOTO **TACO VAN DER EB**

Huis: Das Penthaus
Kamer: 24m²
Huur: €450

Woon je hier al lang?
‘Nee, pas sinds oktober. Daarvoor woonde ik in deze flat op de achtste verdieping. Nu helemaal bovenin, op de zestiende. Ik ben er wel op vooruitgegaan. Beneden woonde ik met een huisgenootje. Heel gezellig, maar ik had behoefte aan een eigen plekje. Dat heb ik hier gevonden: ik kan het lekker inrichten zoals ik zelf wil, en doen en laten wat ik prettig vind. Wat ik wel mis, is mijn balkonnetje. Dat was ook heel handig om mijn kamer ’s zomers te luchten. Als ik in onze keuken de balkondeur opendeed en in mijn kamer mijn raam, dan had ik een enorme tocht.’

Je hebt een geweldig uitzicht.
‘Daar word ik elke dag weer heel blij van. De vensterbank is mijn favoriete plekje in mijn kamer. Het is aan de ene kant een heel geborgen hoekje, maar tegelijkertijd heel vrij vanwege het uitzicht. Ik kijk recht op deze campus (Leidse Schans, *red.*).’

Heb je een favoriet jaargetijde voor je uitzicht?
‘Het leuke is: elke dag is weer anders. Vandaag zie je vanaf hier niet eens de toren van de TU Delft, maar op andere dagen kun je zelfs Rotterdam zien liggen. Sinds ik hier woon, had oktober de meest dramatische luchten. Toen zaten we hier met de hele gang voor ons raam te kijken naar de knalroze hemel. In de groepsapp van deze verdieping sturen we elkaar ook foto’s van de zonsondergang en mooie of dreigende wolken voor de buren die niet thuis zijn of aan de andere kant wonen. Nu kijk ik uit naar de zomer, als mensen in het gras bij het water zitten.’

Hoe kom je aan al die veren?
‘Ik heb ze een tijd verzameld, dus ik heb er veel te veel. Als ik nu een heel mooie veer vind, denk ik terug aan toen ik ze verzamelde en laat ik hem liggen. Maar misschien dat ik me nog eens bedenk en weer ga verzamelen.
‘Een vriendin die opgroeide op een boerderij hoorde een keer van mijn verzameling. Toen heeft ze me verrast met pauwenveren en veren van een goudfazant. Die staan hier nu in deze potten.
‘Ik heb in de kast en bij mijn ouders nog veel meer bijzondere veren. Eentje van een Vlaamse gaai, bijvoorbeeld. En een grote zwarte veer, die ik tijdens mijn KMT heb gevonden. Echt een joekel: zo’n 25 centimeter. Die heb ik gevonden toen ik aan het begin van de week van de wc terug naar het sjaarzenkamp hobbelde.
‘Ik heb hem toen gauw verstopt in mijn slaapzak en er de hele KMT telkens voor gezorgd dat ik hem daar voorzichtig inrolde, zodat hij heel bleef. Toen hij ongeschonden door die periode was gekomen, was dat een hele opluchting.
‘Ik was in die tijd erg bezig met kleuren en betekenis. In het zwart van de veer zag ik toen bescherming, tijdens een KMT die ik niet zo geweldig vond. Hij kwam dus op een goed moment.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

De studentikoze havermelkelite is waardeloos om bij te horen

Sinds een maand ben ik terug van mijn Erasmus-uitwisseling en kan ik weer met volle teugen genieten van al het moois dat Nederland te bieden heeft. Toeristen denken hierbij waarschijnlijk aan tulpen, wiet en klompen; ík denk meteen aan overspannen met tikkies omgaan, de hemel die de Albert Heijn heet en de typische Nederlandse studentikoze onzin. Wat naast de eeuwige IKEA-*infested* studentenkamers en het naar binnen gieten van gigantische hoeveelheden bier sinds enige tijd ook bij deze studentikoze onzin hoort, is de toename van het zogenoemde ‘havermelkelite-gedrag’.

Voor het geval je onder een steen hebt geleefd en niet weet waar ik het over heb: Havermelkelite (HME voor ingewijden) is een instagramaccount dat posts maakt over en voor de havermelkelite: hoogopgeleide jongelingen die in een stad wonen en hun status uitdrukken via hun levensstijl. De havermelkelite drinkt louter natuurwijn, eet vegan in restaurants met een *shared dining*-concept, luistert naar podcasts, doet aan yoga en rijdt op een VanMoof.

Een generatie (en vele euro’s) onder de échte havermelkelite lijken studenten ook met deze *yuppificatie* mee te bewegen. We drinken cappuccino’s met havermelk in het UBCafé en esma’s op het terras, koken meerdere avonden per week vegetarisch, decoreren studentenkamers in beigetinten en betalen probleemloos 19 euro per maand voor een swapfiets.

Toen ik het hier laatst met een vriendin over had, realiseerden we ons hoe debiel het eigenlijk is dat wij, de (studentikoze) havermelkelite, worden gezien als een progressieve, overdreven bewuste groep ‘wokies’ terwijl men zich zo helemaal niet gedraagt: we eten vegetarisch omdat we geven om het klimaat maar drinken wijn die geïmporteerd is uit Nieuw-Zeeland; we klagen over ongelijkheid in het onderwijs maar betalen ook 150 euro voor een tentamentraining van Athena zodat we onze tentamens kunnen halen; we doen havermelk in onze koffies maar laten McDonalds bezorgen via een UberEats-scooter als we brak zijn. *Hypokritisch* op z’n best.

‘We worden gezien als ‘wokies’, maar gedragen ons niet zo. Hypokritisch op zijn best.’

Het doel van deze column is totaal niet om een of andere boze boomerbrief te schrijven en te doen alsof we moeten stoppen met avocadotoasts eten als we zeggen dat we om het klimaat geven.

Toch wil ik een besef graag met jullie delen, namelijk dat het eigenlijk ongelofelijk waardeloos is om deel uit te maken van (een stuko-variant van) de havermelkelite. Onze studieschulden zijn gigantisch, de huren van onze (slecht geïsoleerde en zonnepaneelloze) kamers en huizen zijn exorbitant hoog, we kunnen wel fluiten naar een eigen koophuis, de concurrentie op de arbeidsmarkt is moordend, de kans op een vast contract is minuscuul en terwijl het water ons aan de lippen staat laten we ons afleiden door microtrends en overconsumptie.

Ik denk niet dat de schuld hiervoor bij ons ligt, maar een begin van de oplossing hopelijk wel. Als we de overdreven havermelkelite-act zo nu en dan los kunnen laten, kunnen we onze aandacht vestigen op de onderliggende problemen en zo hopelijk nog een havercappuccino drinken in een eigen koophuis.

Maia de Quay studeert rechten